
Kronika

Iz francoske književnosti v letu 1923. Francoska Akademija je podelila za leto 1923. nič manj ko 133 nagrad za razna slovstvena dela. O nekaterih, ki označujejo smer sodobnega francoskega mišljenja, hočemo tu na kratko izpregovoriti.

Po vojni se je hotela francoska misel otresti tujih vplivov in se očvrstiti na lastnih vrelih. Iz te potrebe sta se rodila dva zvezka, ki ju je Jacques Chevalier posvetil Descartesu in Pascalu in ki sta dobila veliko nagrado Broquette-Gonin. Ta dva moža sta po Bergsonu početnika moderne misli, velika pisatelja ter učenjaka: po vedi je Descartes dospel k filozofiji; in kadar se je Pascal odločil, delati toliko in tako prepričljivih poskusov, da bodo kljubovali vsem ugovorom, ali se ne spomnimo spričo te tenkovestnosti na drugega francoskega veleuma, Pasteurja? Oba imata drzno domišljijo, vendar pa se zavedata, da je glavna sposobnost pri človeku prirojeni um, zdrava pamet. Pozorno motreč notranje življenje, sta oba izjavila, da je ves človek v misli, in Descartes daje tej misli kot poglavitno vzmet — voljo. Zveza znanstvenega duha z literarnim, spekulacije (proumovanja) z zdravo pametjo, razuma z vero: to ravnovesje, ki ga nahajamo v jedru pri francoskem kmetu, sta udejevala ta protagonista. Vsi rojaki so združeno slavili tretjo stoletnico Pascala, ki je dejal: «Zadnja izjava razuma je: silno mnogo je stvari, ki jih ni mogoče doumeti.»

Descartes, Pascal, Molière! Srečen slučaj je hotel, da imenujem v eni sapi to sveto trojico, kajti nagrado za poezijo je prejel Edmond Porcher za zbirko «Le Rire de Molière», Molièrov smeh.

Pod vodstvom zgodovinarja Hanotauxa se nadaljuje ogromno delo «Histoire de la nation française», pri kateri je Louis Gillet dobil nagrado za «Zgodovino umetnosti». Često se je čula domneva: podlaga francoskemu geniju je germanski duh. Kakor njegovi učitelji: J. Bédier, E. Mâle, A. Michel, A. Hallays tako tudi Gillet dokazuje, da je obratno: Nemci so si vzeli pri Francozih, kar je obema narodoma skupno... Akademija je prisodila prix Gobert Gilletovi «Histoire de l'Art» za njeno posebno vrednost in hoteč pokazati, kako pomembno mesto zavzema umetnost v francoski povestnici.

V sličnem duhu je spočeto delo o srednjeveški Franciji, za katero je bil odlikovan Funck Brentano. Pokazal je to dobo v drugačni luči, nego smo jo vajeni gledati: rešila je bila mnogo problemov, n. pr. organizacijo dela, kar se je tedaj imenovalo «francoski delavnik», pozneje pa (18. stol.), ko so se Francozi zatelebali v Anglijo, se je prekrstilo v «angleški teden».

Dramsko pesništvo je bilo venčano v osebi Françoisa Porchéja. Kot prvo njegovo verzificirano igro bi omenil vojno aluzijo, alegorijo «Les Butors et la Finette» (Butci in Prevejanka). Čarobna Finette je kraljična iz Perraultovih pravljic, lepa, ljubka, kumče vseh vil, hoče ugajati ter ugaja, ne dvomeč, da so vse stvari okoli nje samo za to, da bi ji bile povšeči. Ko pa zasledi pri svojih sosedih pohlep in sirovost, ji je to v razočaranje. Videti je, da je pesnik z njo simboliziral svojo domovino. Slična drobnjava je še «Rdečeličnica» ter «Infantinja». Vrhovna mojstrovina pa mu je «Le Chevalier de Colomb», ki je vzbudil v Comédie Française tako navdušenje kakor Rostandov «Cyrano» ali še poprej Bornierova «Fille de Roland»... Častno je prošel tudi François Raynal z izbranim, nežnim delcem «Le maître de son coeur», ki sem ga gledal 1921. v Odéonu.

V romanu nosi zastavo Alphonse de Chateaubriant z «La Brière», sijajnim popisom najmanj sijajne francoske pokrajine, pokrite z mrčem in megló. Sicer

Kronika

so mu očitali, da se nagiblje k melodrami, saj tvori detomor peripetijo in se dejanje razplete z blaznostjo. Razen tega je pripoved tako realistična, da mrgoli polno lokalizmov ...

Za njim korakata: Gabriel de La Rochefoucauld (*Le professeur Néant*) in André Maurois (*Ariel ou la vie de Shelley*). «Profesor Ništrec», mojster tajnih ved, je trgovski organiziral občevarje z onostranstvom. Duhovi, prividi, utvare, prikazni, dvojniki, sence, kriki v noči, trkanje po steni: plemič de la Varnière se najprej ujame, pomalem opazi, da ga sleparijo, razkrinka vso prevaro. Kaj bo počel? Tu postaja roman silno zanimiv, psihološki posrečen ... Naš zlahtnik, ki ima vse dokaze za mahinacijo, zbere vse svoje imetje, ga dá na razpolago — profesorju Ništrecu ter odide z doma, da vstopi v metapsihično društvo! Ker je okušal misterij, se mu ne more več odreči. Namesto zagrobnosti sprejme sum in senco. Sam sebe vara.

Med vsemi najmanj verjeten, najbolj romantičen in obenem najbolj bolesten, nezmiseln in blazen pa je «Ariel ali Shelleyjevo življenje», ki pa ni roman, temveč istinita zgodba velikega pesnika. Maurois, mojster rahle ironije, je kot tolmač v angleški vojski imel priliko opazovati Albionce, dokaz temu komični knjigi «*Les Silences du colonel Bramble*» in «*Les Propos du docteur O'Grady*», ki sta zlasti ugajali na Angleškem, dasi sta pisani Angležem na rovaš. Citajo in komentirajo ju po angleških šolah. Delikatni podsmeh ovija najnovejši spis o mladem poetu, avtorju «*Kraljice Mab*», ki je po lastni neprevidnosti umrl v 30. letu, to je Percy Bisshe Shelley (1792.—1822.), ki ga je lord Byron po starinski šegi sežgal na grmadi ob obali. Ta angelska postava kakor da je pomotoma zabredla z nebesnih višin na zemljo. To je Ariel, ki je zašel med ljudi ter jih preseneča s svojimi neistinitimi, divnimi konstrukcijami. Odtod strašna nespornost, pošastne zablode.

Nekoliko prostorčka bi zaslužila v vojni ubiti Robert Dubarle za svoje «*Paroles des vivants et des morts*» in Benjamin Vallotton za roman «*Poheneb*».

Nagrado za francoščino je odnesla univerza Laval v Kanadi, ki vzdržuje francoski jezik in ideje v Québecu. «Ni se mogoče načuditi delovanju kanadske duhovščine, pravi Mgr. Baudrillart: ako je v Novi Franciji še francoska prosveta doma, gre samo, njej zahvala.» Romancier Firmin Roz je prejel prix Vitet v znatni meri za usluge, izkazane francoskemu jeziku v inozemstvu ... Pohvalno je omeniti še A. Séchéja, posebno za «*Paroles pour notre bonheur*».

Kdor bi hotel razbrati vse težnje sodobnega slovstva, bi moral pretresati še celo vrsto del, ki se niso potegovala za odlikovanja, oziroma so bila odklonjena. Več kot eno delo je zaslovelo med občinstvom navzlic svoji precioznosti, meglivosti ali opolzkosti. Vendar pa se sme trditi, da pri sedanji književnosti zmaguje treznost, jasnoča, zdravje. Če se katerikrat razbobna kaka plehka knjiga kot izvrstna, je kriva kritika, ki se često umika reklami. Dosti preveč je zasilnih kritikov, ki smatrajo vaško mlako za morje. Taki presojevalci menijo, da je literatura cvet od sinoči. Z dovoljno naobrazbo dobiš neko perspektivo, ki ti pomaga določiti sorazmerja in te obvaruje zaletelosti. Ni igrača razpoznati se v ogromni knjižni proizvodnji, ki je pestra in plodovita, dasi je med vojno Smrt nemilo kosila med francoskimi slovstveniki. N. K.